

**ARBETSLIVS- OCH
JÄMSTÄLLDHETSUTSKOTTETS
UTLÅTANDE 15/2009 rd**

**Regeringens proposition med förslag till lag om
ändring av 9 kap. 10 a § i sjukförsäkringslagen**

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 18 september 2009 en proposition med förslag till lag om ändring av 9 kap. 10 a § i sjukförsäkringslagen (RP 131/2009 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att arbetslivs- och jämställdhetsutskottet ska lämna utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet.

- äldre regeringssekreterare Seija Jalkanen, arbets- och näringsministeriet
- generalsekreterare Hannele Varsa, delegationen för jämlikhetsärenden
- jurist Anja Lahermaa, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf
- expert, JK Johan Åström, Finlands Näringsliv
- chef för arbetsmarknadsärenden Outi Tähtinen, Företagarna i Finland rf.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- jurist Pekka Humalto, social- och hälsovårdsministeriet

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- Institutet för hälsa och välfärd
- Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- Akava ry.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att sjukförsäkringslagen ska ändras.

Faderns rätt till faderskapspenning för en sammanhängande period omedelbart efter sin föräldrapenningsperiod ska ändras så att han får faderskapspenning för 24 vardagar i stället för nuvarande 12 vardagar. Det betyder att den så

kallade pappamånaden kan vara högst 36 vardagar, dvs. ca sex veckor.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2010 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2010.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

I propositionerna föreslås att pappamånaden ska förlängas med 12 dagar så att pappan kan få en oavbruten pappaledighet på 36 vardagar, eller alltså omkring sex veckor. Under pappamånaden har mamman inte samtidig rätt till mamma- eller föräldraledighet. Syftet med propositionen är att uppmuntra pappor att i högre grad utnyttja sin rätt till föräldraledighet. Utskottet anser att propositionen är viktig och nödvändig och tillstyrker den därför.

Hur föräldraledigheter fördelas mellan män och kvinnor

Det nuvarande systemet med familjeledigheter ger båda föräldrarna likvärda möjligheter att vårda ett litet barn hemma. När barnet föds har mamman rätt till mammaledighet och därefter kan antingen pappan eller mamman ta ut föräldraledighet. Pappan har rätt till en pappaledighet på 18 dagar samtidigt med mamman. Dessutom kan pappan få 12 extra pappaledighetsdagar, om han tar ut minst de 12 sista dagarna av föräldraledigheten.

Syftet med familjeledigheterna är att göra det lättare att passa ihop arbete med familjeliv. Familjeledigheterna garanterar att barnen kan vårdas hemma när de är små. Det spelar en stor roll för barnens utveckling och välfärd och för hela familjen. De familjeledigheter som är avsedda speciellt för pappor ska ge dem en chans att skapa ett gott förhållande till sitt barn och att ta ansvar för barnets vård när barnet är i spädbarnsålder. Tanken bakom pappaledigheten är också att dela familjeledigheterna jämnare mellan mamor och pappor.

Det föds årligen ungefär 60 000 barn i Finland. Ändå utnyttjade bara omkring 9 000 pappor 2008 sin lagfästa möjlighet till föräldraledighet och pappamånad. Utskottet noterar att män fortfarande inte deltar särskilt aktivt i vården av

små barn trots chansen till familjeledighet, utan att kvinnor fortsatt tar ut merparten av familjeledigheterna.

Undersökningar visar att det finns flera skäl till att familjeledigheter fördelas ojämnt mellan kvinnor och män. Det främsta skälet är enligt flera utredningar ekonomiskt. Mannen har vanligen de största inkomsterna i familjen och därför kan det vara ekonomiskt svårt eller rent av omöjligt för pappan att stanna hemma för att vårda sitt barn. En undersökning som arbets- och näringsministeriet låtit utföra 2009 visar att uttagningen av familjeledigheter emellertid också är en attitydfråga. Mammors och pappors attityder till arbetsfördelningen mellan könen i familjen spelar en betydande roll för hur föräldrarna delar familjeledigheterna mellan sig.

Det nuvarande systemet med familjeledigheter, som omfattar mamma-, pappa-, föräldra- och vårdledigheter, är svårt att greppa. Också detta kan inverka på hur familjeledighet tas ut. Det är svårt för föräldrarna att sätta sig in i sina rättigheter och därför låter framför allt pappor bli att utnyttja familjeledigheten. Det är viktigt att hela systemet förenklas, menar utskottet.

Hur systemet med familjeledigheter ska utvecklas

Utskottet ser mycket positivt på att regeringen uttryckligen föreslår att den tillgängliga pappamånaden förlängs. Ledigt för pappan stöder ett aktivt faderskap och delat föräldraskap. Om pappan är hemma när barnet är litet skapas det ett närmare förhållande mellan pappan och barnet och det är bra för barnet och hela familjen. Under pappamånaden vänjer sig föräldrarna vid att också pappan ensam kan ta ansvar för vården av barnet medan mamman förvärvsarbetar. Det har en positiv effekt inte bara för föräldrarnas attityder utan också för attitydklimatet i samhället över lag. Om pappamånaden förlängs ökar det så vitt utskottet förstått pappors benägenhet att ta ut också andra familjeledigheter.

Arbets- och näringsministeriet har gjort en undersökning som visar att bara varannan pappa 2006 svarade för vården av barnet under pappamånaden. Det beror på att mammor vanligen fortsätter med vårdledigt efter föräldraledigheten och inte återvänder till arbetet eller skaffar sig jobb bara för pappamånaden. Pappamånaden har alltså inte ökat pappornas självständiga vårdansvar för barnet i nämnvärd grad.

Det är möjligt att skjuta fram pappamånaden för att tas ut inom ungefär sex månader från den sista utbetalningsdagen för föräldrapenningen, dvs. senast när barnet är omkring ett år och tre månader gammalt. En majoritet av föräldrarna vill enligt utredningar sköta sitt barn hemma tills barnet är omkring 1,5—2 år gammalt. Utskottet tror att om pappor ges en chans att skjuta fram pappamånaden till exempel till dess att barnet fyller 2 år, bidrar det till att pappor tar ett självständigt ansvar för vården och förkortar mammors frånvaro från arbetet. Det är en bättre lösning också för barnet, eftersom det då vårdas längre i hemmet.

Undersökningar och erfarenheter i Norden antyder att pappor säkrast tar ut sådana ledigheter som finns till uttryckligen för dem och som familjen går miste om om pappan inte tar ut dem. I till exempel Sverige och på Island har familjerna begränsade möjligheter att fritt välja vilkendera föräldern som stannar hemma med familjeledigt, och det finns fler familjeledigheter som är avsedda enkom för pappor. I de här två länderna utnyttjar pappor familjeledigheter i ökad grad. Utskottet anser att det är bra om pappamånaden förlängs till sex veckor, men påpekar att pappan inte har någon absolut rätt att ta ut pappamånaden. För det krävs det att föräldrarna kommer överens om hur den utnyttjar familjeledigheten.

Utskottet fäster uppmärksamhet vid att ensamföräldrar av flera skäl har sämre möjligheter att passa ihop arbete och familjeliv än föräldrar i familjer med två vårdnadshavare. Det gäller att se till att ensamförsörjarmammor har rätt till en lika lång föräldraledighet som dubbelförsörjarfamiljer och ensamförsörjande pappor enligt nuvarande regler har. Utskottet ser det som mycket viktigt att man i framtiden fäster särskilt avseen-

de vid ensamförälderfamiljer när systemet med familjeledigheter utvecklas.

Kostnaderna för föräldraskap

Syftet med propositionen är att pappamånaden ska förlängas med 12 vardagar. De årliga merkostnaderna för reformen är enligt motiven omkring 24 miljoner euro. Merutgiften höjer arbetsgivares sjukförsäkringsavgift och den försäkrades dagpenningsavgift med 0,02 procentenheter. Staten deltar i utgifterna för arbetsinkomstförsäkringen genom att finansiera de lägsta dagpenningarna. Merkostnaderna för staten är omkring 42 000 euro.

I Finland finansieras föräldradagpenningarna från arbetsinkomstförsäkringen så att arbetsgivarna betalar omkring 73 procent och arbetstagarerna omkring 27 procent av dem genom sjukförsäkringsavgifterna. De finansiella bidragen till arbetsinkomstförsäkringen bestäms sedan 2006 på så sätt att förändringar i avgifterna är lika stora för arbetsgivare och löntagare. Den föreslagna reformen ger därmed upphov till en lika stor förändring på 0,02 procentenheter i arbetsgivarnas och de försäkrades avgifter.

Arbetsgivarnas direkta kostnader för familjeledigheter har i Finland jämnats ut genom att fördela dem mellan arbetsgivarna. Enligt social- och hälsovårdsministeriets undersökning 2007 betyder familjeledigheterna statistiskt sett bara få direkta kostnader för arbetsgivarna för familjelediga anställda. Kostnaderna får effekter i första hand för de kvinnors arbetsgivare som har en avtalsbaserad skyldighet att betala lön för moderskapsledigheten. Löneutbetalningen får mindre kostnadseffekt genom att Folkpensionsanstalten till stor del ersätter företagen för de här dagarna. Det är mycket viktigt för att främja jämställdheten mellan kvinnor och män.

Men familjeledigheterna betyder också andra direkta kostnader för arbetsgivarna och de drabbar framför allt kvinnodominerade branscher på grund av den ojämna fördelningen av familjeledigheter. Kvinnors arbetsgivare har indirekta kostnader bland annat för att rekrytera vikarier, organisera en familjeledig anställds arbete och

inskola en vikarie och en anställd som återgår i arbete efter en lång familjeledighet. Kvinnors arbetsgivare har dessutom extra kostnader för sjukledigheter under graviditeten och frånvaro för att vårda ett sjukt barn. De här indirekta kostnaderna för familjeledigheter sänker företagens lönsamhet i kvinnodominerade branscher. Kostnaderna kan också inverka sänkande på lönenivån för kvinnor som tar ut familjeledighet. Inte minst i små och medelstora företag utgör arbetsgivarens merkostnader för familjeledigheter en s.k. mammarrisk, som kan bli ett hinder för att anställa nödvändig extra personal.

Utskottet ser det som mycket viktigt att systemet med föräldraledigheter vidareutvecklas så att kostnaderna fördelas mer rättvist mellan arbetsgivare i mans- och kvinnodominerade branscher. Om kostnaderna för familjeledigheter fördelades jämnare mellan arbetsgivarna skulle det betyda en klar förbättring i arbetsgivarnas villkor i kvinnodominerade branscher, undanröja hindren på arbetsmarknaden för att utnyttja familjeledigheter och främja kvinnors löneutveckling och villkor i arbetslivet.

Hur jämställdheten mellan kvinnor och män kan främjas

Den ojämna fördelningen av familjeledigheter mellan kvinnor och män kan försvåra för kvinnor i arbetslivet. Ledigheterna koncentreras till mammorna och leder till långvarig frånvaro från arbetslivet och det försvårar i sin tur för kvinnor att få permanenta anställningar och försämrar deras löneutveckling och chanser att avancera i karriären. Framför allt kvinnor i fertil ålder behandlas ibland som andra klassens arbetstagare på arbetsmarknaden för att de anses vara i riskzonen när det gäller föräldraledigheter och barnavård.

Utskottet har den uppfattningen att en jämnare fördelning av familjeledigheterna i många avseenden är ett villkor för jämställdheten mellan könen och barns och familjers välfärd i samhället. Systemet med familjeledigheter bör absolut utvecklas mot en jämnare fördelning mellan kvinnor och män.

Utlåtande

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser

att social- och hälsovårdsutskottet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors den 14 oktober 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Arto Satonen /saml
vordf. Jukka Gustafsson /sd
medl. Hannakaisa Heikkinen /cent
Anna-Maja Henriksson /sv
Arja Karhuvaara /saml
Johanna Karimäki /gröna
Merja Kuusisto /sd

Merja Kyllönen /vänst
Jari Larikka /saml
Markus Mustajärvi /vänst
Sanna Perkiö /saml
Paula Sihto /cent
Katja Taimela /sd
Tarja Tallqvist /kd.

Sekreterare var

konsultativ tjänsteman Marjaana
Kinnunen.